

- Jon Fosse og mystikken s. 3
- Irland og Vatikanet s. 8
- Hva med de andre s.10
- Presteopprør i Østerrike s. 12
- En pilgrimsresa s. 14
- En annerledes kirke s. 17

Nyhetsbrev nr. 2/2011

La flere få høre hva *du* mener

Innlegg til Nyhetsbrevet sendes til red@ogsavierkirken.no. Vi ønsker dialog og ytringer!

Redaktør: Anne Helene Utgaard

Vel møtt til høstens seminar som blir lørdag 12. november kl.11 OVEKs akademi, åpent for alle!

Professor Halvor Moxnes vil snakke om Jesus

Moxnes er en av våre fremste teologer med Det nye testamentet som spesialområde. Han har forsket og skrevet mye om Jesus og er anerkjent langt utover landets grenser. Vi er takknemlig for at han vil dele sine kunnskaper med oss.

Moxnes holder to foredrag:

1. Historiens Jesus – hva sier forskningen?
2. Historisk Jesus og kirkens tro – i lys av Ratzingers Jesus-bøker

Påmelding: e-post til seminar@ogsavierkirken.no
Eller telefon: 99 69 56 10

Deltakeravgift som inkluderer lunsjbuffet: kr 200

Sted: Lovisenberg menighetshus, Lovisenberggaten 4, 0456 Oslo

Slik kommer du til Lovisenberg:

Buss 37, gå av på holdeplass Lovisenberg, eller buss 20, gå av på holdeplass Fayers gate.
God plass til parkering ved huset.

Medlemskap i Også vi er kirken for 2011 koster kr. 200,- og tegnes til medlemsservice@ogsavierkirken.no eller til Også vi er kirken, c/o Torstein Seim, Elverhøyveien 6, 1550 Hølen. Kontonummer: 1280 25 36826. Ved betaling i nettbank er det viktig å skrive i feltet for merknader hvem kontingenten gjelder for.

Styret har besluttet at vi som en prøveordning skal sende ut Nyhetsbrevet i papirutgave til alle medlemmer også i 2011. Det koster ikke noe ekstra for medlemmene, men vi tar gjerne i mot en gave i tillegg til medlemskontingenten fra de som har lyst og anledning til å bidra litt ekstra.

Man kan motta nyhetsbrevet uten å være medlem. Dette er vederlagsfritt for tilsendelse pr. e-post. Som papirpost koster det kr. 150,- i året. Merk innbetalingen med "Abonnement".

Årsmøtet besluttet i vår at kontingenten for 2012 skal økes til kr. 300, men pensjonister kan fortsatt betale kr. 200. Vi vil fortsette å sende ut Nyhetsbrevet i posten.

Kjære lesere

De forferdende hendingene den 22. juli har satt dype spor. Det kom så brått og det var så voldsomt. Sorg, sinne og dyp smerte rammet først og fremst alle som ble direkte berørt av terroren, men også hele folket. Vi er inderlig takknemlig for at landets ledere, både kongehuset og våre politikere, hjalp oss til å tenke rett da vi innså hva som hadde hendt. Og vi er takknemlig for alle som hjalp til i den kritiske situasjonen, både frivillige og profesjonelle. Og for at vi alle fikk delta med blomster og sang og lys og gråt og varme.

Den norske kirke møtte alle berørte i en sann kristen ånd. Gjennom sin omtanke, deltakelse, inkludering og trøst formidlet den et gudsnærvær og en humanitet som ga støtte og retning til mennesker i sjokk og sorg, uavhengig av den enkeltes tro. Vi så en kirke som sto sammen med folket. Det gjorde godt.

Høsten er over oss og mye skjer både innad i kirken vår og i verden for øvrig. Det er spennende tider i Libya og andre araberstater. Og det er ikke lett å få øye på noen løsning i forholdet mellom Palestina og Israel. Sultkatastrofen i Somalia ser ikke ut til å bedres. Vi trenger å be og arbeide for en bedre verden og særlig for dem som er hardest rammet av ulykke og ufred. Et lyspunkt er at barne-dødeligheten på verdensbasis har sunket litt.

Pave Benedikt har valgt å fare hardt fram mot medlemmer av hierarkiet som støtter tanken på at vi kan få kvinnelige prester. Biskop Morris i Australia måtte forlate sitt embete fordi han mente kirken burde tenke over om kvinner kan ordineres. Han hadde også benyttet det felles skriftemålet som vi hadde tidligere, i menigheter hvor det ikke var noen tilgjengelig prest som kunne høre individuelle skriftemål. Dette ble ikke godtatt. Nå har fr Roy Bourgeosi i USA fått beskjed om at han må tre ut av sin kommunitet og forlate prestedtjenesten fordi han har støttet og vært til stede ved ordinasjon av en kvinne. I OVEK støtter vi ikke illegitime ordinasjoner, men vi mener det er upoporsjonalt å straffe prester og biskoper som er kvinneprest-tilhengere hardere enn biskoper og prester som har forgrepet seg på barn og unge eller bidratt til å holde det skjult. Kanskje må vi se nærmere på hva lydighet og samvittighetsfrihet kan bety i kirken.

Ha en fin høst!

Ann-Kelene Utgaard

Jon Fosse og kristen mystikk

v/Kjell Arnold Nyhus, fengselsprest

Litt om forfatterskapet

Jon Fosse (f.1959) er født og oppvokst i Strandebarm i Hardanger. Han er en av de mest sentrale samtidsdramatikerne i Europa, og den norske dramatikerens ved siden av Ibsen som er mest spilt. Fosse skriver i alle litterære sjangre, både romaner, lyrikk og barnebøker, men det er dramatikerens Fosse som har vunnet et slikt enestående internasjonalt ry. Det første skuespillet som ble spilt, var *Og aldri skal vi skiljast*, på Den Nationale Scene i 1994. Fosse har nå i alt skrevet rundt 22 teaterstykker, og de er satt opp ca. 800 ganger på scener verden over. Han er nå oversatt til over 40 språk. Fosses romaner er som små kammerspill, diktene hans er også konsentrerte rundt få tema, og i skuespillene deltar få personer i spinkle og ukompliserte plot. Typisk er det og at karakterene hans er svakt og slørete tegnet. Vi får aldri vite mye om dem.

"Én stor ting"

Den greske antikke poeten Arkhilokhos er blant annet kjent for et kryptisk og rart utsagn om dikterkunst: "Reven vet mange ting, men pinnsvinet vet én stor ting." De første dikterne - revne - er de som skriver om menneskelivets mangfold, den nesten uendelige variasjonen av fasetter og mosaikker som sjelden eller aldri blir til mønstre og hele bilder. Det er en *sentrifugal* kraft i denne diktningen – virkeligheten slynges utover og splittes opp. Rolf Jacobsen beskriver den slik:

*Kniver overalt de skjærer
verden opp med kniver
uten nåde og vi må gå med på det
for de skal se alt fra innsiden
hva det er gjort av
alle ting din sjel og fuglesangen
skal snittes opp og legges fram for dommerne
...*

Så har du de andre dikterne, de som "vet én stor ting." De har én stor samlende visjon, alt har en plass innenfor en enhetlig og koherent virkelighet. Bak flimmeret av fragmenter finnes

Jon Fosse

det som binder sammen, det finnes noe universelt og evig. Denne diktningen har en sentripetal kraft, alt konvergerer mot Det ene. Rolf Jacobsen etterlyser slik diktning, eller helst en slik livsholdning:

Hvor finner vi nu

*det som binder sammen det spredte.
Stien i stjernene, kompassnådens veier
Eller linjene i alle pikenes hender
som ligner vinden gjennom rosene. For det er sent ...*

Det finnes en berømt og lur rev i norsk litteratur, nemlig Knut Hamsun. Men også et pinnsvin, han heter Jon Fosse fra Hardanger. Fosses prisbelønte roman *Morgon og Kveld* er en slik tekst som konvergerer mot det Ene. Mot slutten av boka smelter også hav og himmel sammen til et hele:

og sjø og skyer og vind er som eitt og det same og så er alt som vatn og lys i eitt og det same

Johannes og Peter går i båten for siste gang. Johannes er engstelig og spør om det er farlig: "farleg er eit ord, det finst ikkje ord der vi skal, seier Peter."

Nå trengs ikke ordene lenger. For ordene er jo et system av forskjeller og differens. Boka begynte med den første lyden aaa da Johannes ble født. Den ene lyden splittes, deles opp til ord og benevelser. Da Johannes

dør, vender alt tilbake til aaa. Lydene og mangfoldet vender tilbake til stillheten og opphavet. Johannes kom fra "eit gammalt hav" og på dødsdagen er han på vei mot det "opne havet i vest", der "himmel og hav er som eitt og det same". Når alt er "eitt og det same", er vi i nærheten av det som kalles *væren*. Forskjeller og egenskaper finnes ikke lenger til. Alle dråper, sjøer og skyer forenes i det ene havet. Alt har sitt konvergeringspunkt i Gud. Og Gud skal være alt i alle, skriver Paulus. "Havet er Væren og Væren er alt, og det er hinsides alle navn, (...) for det som er, er ikke-mangfold og kan derfor ikke gis ord som skiller ting fra hverandre. Dette gjelder for Den ene." Det er mystikeren og biskopen Martin Lønnebo som skriver dette.

Apofatisk mystikk

Mystikk er et vanskelig ord da det ikke har noen konsistent betydning i litteraturen. Den mystikken Fosse skriver fram, har overhode ingenting med magi, okkultisme, ekstase, eller rariteter å gjøre. Det er ikke *mystisisme*. Den har heller ingenting med nyreligiøsitet å gjøre. Her er verken energier eller bevissthetsnivåer, auraer eller healing-oppskrifter. Enhetsmystikk og universalisme er det første og kanskje mest grunnleggende kjennetegn ved den mystikk Fosse representerer og den tradisjonen han står i. Disse mystikerne er universalister, de forsøker å holde sammen viten og følelse, erfaring og innsikt som en helhet. Denne helheten, eller "heilskapen" som Fosse skriver, viser mot Gud.

I essaysamlingen *Gnostiske essay*, henviser Fosse selv til mystikken, særlig slik den er å finne hos den tyske dominikaneren, **Mester Eckhart** (d. i 1328). Denne mystikken går gjerne under navnet **negativ eller apofatisk mystikk**. Eckhart er den fremste representanten for denne mystikken her i Vest-europa. Men røttene går tilbake til oldkirken, ganske særlig til en ukjent og lærd munk som vi bare kjenner under pseudonymet Dionysios Areopagiten. Vår samtidige og svenske biskop Martin Lønnebo har også mottatt sterke impulser fra den apofatisk mystikken. Boktittelen *Gnostiske essay*, har forledet mange til å tro at Fosse er gnostiker. Det er han ikke (dette har jeg begrunnet og skrevet om i boka: *U Alminnelig*, 2009). Fosse selv bruker helst betegnelsen "kvardagsmystikk", men den kan like gjerne kalles uendelighetsmystikk, enhetsmystikk eller kanskje mest presist; apofatisk mystikk. Det er nettopp i det konkrete, hverdagslige og alminnelige at det U Alminnelige kommer til

syne. Ikke det ekstra-ordnære, men det ordinære er stedet hvor det guddommelige kan åpenbare seg. Dette kan jo betraktes som en fortolkning av selve inkarnasjonen. Gud åpenbarer seg i mannen fra Nasaret. Et dikt fra zenbuddhismen kan illustrere akkurat dette poenget (det finnes berøringspunkter mellom apofatisk mystikk og zenbuddhisme):

*Hvor fantastisk overnaturlig,
Hvor mirakuløst dette er:
Jeg henter vann. Jeg bærer ved.*

Det må presiseres at Fosses mystikk ikke kan avgrenses til en ren kristen mystikk, den har også elementer av det vi kunne kalle estetisk/litterær mystikk og en mer allmenn enhetsmystikk. Fosse driver naturligvis ikke med ideologi eller teologi. Han er dikter. Kunsten er sitt eget mål. Han har ingen tydelig agenda, men hans produksjon ånder i og skaper en menneskeverden preget av uendelighet, av savn og dødslemler, av åpninger mot noe veldig og guddommelig. Leser og tilhører fornekter at verden er større og rikere enn vår forståelse av den. Virkeligheten er ikke identisk med våre kunnskaper om den, men uendelig rik og fremmed.

Foruten universalisme, en visjon og erkjennelse av alle tings enhet, er et annet typisk kjennetegn ved denne mystikken det vi kan kalle for **nektingen**. Virkeligheten og Gud kan **ikke** erkjennes gjennom begreper. Vi kan si hva Gud **ikke** er, men hva og hvem Gud er, forblir et mysterium. Derav navnet negativ/apofatisk (gr.) – nektende. Slik Gud er et mysterium, slik også mennesket, for vi er Guds avbilde. Mennesket kan ikke settes på begrep. Verken fornuften (Thomas), den gode viljen (Augustin) eller ordet/språket (Grundtvig) er identisk med gudsbildet.

Språk og virkelighet

Jon Fosse skriver om en opplevelse han hadde som gutt og som ble viktig for hele forfatterskapet:

*Eg hugsar eg som unge ofte låg i graset og
såg opp mot greinene på eit tre.
Eg såg lenge på ei grein, eg såg på
mellomromma mellom greinene,
eg såg på grein etter grein, eg såg dei
utrulege mønster som laga seg mot himmelen.
Eg såg lenge på ei grein, så mot himmelen, så
såg eg på neste grein, så mot himmelen. Og*

så tenkte eg at dei orda vi har for å seie noko om alt dette er grein, kvist, himmel og skyer. Og tre.

Den lille gutten støter på et problem som skal komme til å følge ham videre inn i det som seinere blir hans forfatterskap. Det er det mysteriøse spørsmålet som kan formuleres slik: Er det mulig å re-presentere virkeligheten med ord? Er det mulig å navngi det han ser avtegne seg på himmelen? For Fosse er ikke dette et teoretisk problem, men et religiøst og eksistensielt dilemma. For "språket er samstundes det som skil mennesket frå Gud og det som knyter mennesket til Gud", skriver han.

Som gutt ser Fosse noe mer enn ei grein, noe annet enn himmel med skyer på. Han stanger mot språkets grenser. Fredrik (Fra skuespillet *Barnet*) sier det vi alle kunne si:

Ja det viktigaste går det liksom ikkje an å seie noko om

Språkfilosofer kaller dette for representasjonsproblemet. Språket kan aldri helt ut kopiere virkeligheten, sier den apofatiske mystikken. Det forblir en avstand, et svalg, mellom ordene og den virkeligheten de prøver å fange. Ordene deler opp og splitter virkeligheten, jo flere ord, desto mer differensiering, forskjeller. Heilskapen kan ikke fanges, og ord er jo noe annet enn det de representerer. Ordene er ikke naturgitte speilinger av virkeligheten inn i vår bevissthet. Dette er ikke en ren litterær, estetisk eller religiøs problemstilling – det er en problemstilling som griper langt inn i samfunnslivet. Fagområdene utvikler nye ord og termer, differensierer og klipper opp. "Alt skal snittes opp og legges fram for dommerne", skrev Jacobsen. Kunnskapen blir så smal og sofistikert at vi lett drukner i detaljene. Du kan bli doktor på et knappålshode. "Men hvor finner vi det som binder sammen det spredte?" Mystikken søker det som holder det hele sammen, den vil vekk fra de mange og altfor abstrakte ordene. Den søker virkelig virkelighet. For Virkeligheten kan ikke helt ut kopieres gjennom språket.

korleis det er / kan jo ikkje seiast / for det / ja det er jo ikkje eit ord,

Fra forestillingen *Namnet* som for tiden går på Det norske teatret.

heter det i Fosses skuespill *Eg er vinden*. Selv om språket er utilstrekkelig – ei bru som ikke rekker helt over - er det likevel det beste middel vi har for å komme over på den andre siden. En dikter fra samme landsdel (fra Ulvik i Hardanger) Olav H. Hauge, sa det slik:

Eit ord / - ein stein / i ei kald elv. / Ein stein til - / Eg må ha fleire steinar / skal eg koma over.

Noen ganger kom vi ikke fram til den andre, kom ikke over elva, det var ikke flere steiner å finne. Når Georg Johannesen lakonisk skriver at "en dikter er en som har vanskelig for å uttrykke seg", så aner vi at det må være sårn. Den som ikke har problemer med navngivning har kanskje ikke sett så mye? Georg Johannesen påstand passer utmerket på Fosse.

Fosses gjentatte bruk av verbet "sjå" i teksten over, har noe typisk mystisk ved seg. For hver gang det brukes, blir ordet liksom ladet opp, blir kraftfullt og får en merbetydning. Det gutten Fosse ser, blir til erkjennelse, til en viten langt utover det et fotografi kan fange. To ord, nært koblet til "sjå"- og som Fosse bruker svært ofte - er "vindauge" og "auge". Hans diktsamling fra 2003 heter typisk nok *Auge i vind* og et av de siste skuespillene *Desse auge* (2009). Øyet og vinduet er ikke bare en åpning utover, men også en åpning innover. Øyet og vinduet er like mye et medium for innsikt som utsikt. Utsikt blir til innsikt og vice versa. I et dikt fra samlingen *Hund og engel*, står "han" og "ho" framfor vinduet og "ser mot alt det blåe". Det er ikke utsikten de er opptatt av. De søker innsikt:

(---)

og begge veit
at alt er sett så mange gonger før
og alt er, slik sett, ved det gamle.
"Det er så gammalt og så nytt," seier ho
og han nikkar, går og sett seg ned. Han ser ho
stå
ved vinduet, så luta, og sjå ut. Ho står og ser.
Han ser mot henne.
Dei ser og ser. Dei ser.

De ser inn i noe som ikke er knyttet til kunnskap og observasjon, men er noe *annet*. Synet samler, det er laserstrålen som kan trenge gjennom det kulturelle belegget og se det som er. "Eg er desse auga /som ser / alt saman", sier Gammal mann, i det han tenker at ordene hans ikke er annet enn snakk.

"det er jo ikkje eit ord"

Fosse forstår alt som gutt at det er noe det ikke går an å få sagt rett fram. Men kanskje det går an å si det via en omvei, på en indirekte måte?

Eg fekk det for meg at eg aldri kunne klare å setje ord på mønstret av greiner mot skyene som så vidt rørte seg mot himmelen, eg kunne aldri klare å beskrive det, men noko anna, noko språket var i stand til å kunne seie, måtte eg derimot kunne få sagt (...) Det har eg også drive og prøvd på i forfatterskapen min, det held eg fram med å prøve på.

Og nettopp av denne grunn er Fosses litteratur særmerkt på flere måter, ikke minst *formen*, selve *utsigelsen*, er så karakteristisk og enestående at vi uten videre kan si at *ingen* andre skriver slik som han! Den som lar seg gyngende med i Fosses rytme, i gjentakene, i den skjøre båten som vogger og vogger helt ute på kanten av jorda, kan kjenne på et løft, et svev, inn i noe stort og veldig. Båten er til stede over alt i Fosses tekster. Den spinkle båten, båten som bærer, som frakter oss over til en annen bredd. Og havet, havet som bærer båten, det uendelige havet som binder sammen kontinentene og fyller alt. I boka prøver jeg å vise hvordan Fosse bruker havet som en gudsmetafor, noe som er ganske utbredt i mystikken. Det som er umulig å skrive rett fram – ved å gå rett på – det vil Fosse prøve å få til ved å si "noko anna". I selve skrifta,

gjennom skrivemåten, kan det kanskje oppstå som saksprosa og tradisjonell fortelling ikke får til. Det *han* vil si, lar seg ikke si på den måten. Han har gitt opp forsøket på å uttrykke sin innsikt gjennom rasjonelle begreper, og vi kan legge til: Han gjør det heller ikke gjennom tradisjonell fortelling. Han prøver noe annet. Han prøver å skrive fram det usynlige og det språkløse gjennom pauser og stillhet, eller ved det særmerkte gjentakene. Men også gjennom metonymier (omskrivninger, f.eks. "grønleik", "hunden" for Gud/guddommelig) eller oksymoroner (språklige paradokser) slik som "mørket som lyser". Han stripper teksten helt ned til beinet, til det basale, slik at ordene så å si får nytt liv

Fosse så vel som mystikken i det hele, er så å si klebet fast til et dilemma, til et uløselig paradoks: **Det de vil si – kan ikke sies!** Det de vet er ikke kunnskap som kan nedfelles i begreper og definisjoner. Fosse sier det slik: "eg vil nå fram til ein uforståande forståing".

Uttrykket er bortimot en direkte omsetning fra mystikkens: *docta ignoranta*, dvs. uvitenhetens visdom. Det de vet kan ikke sies - og likevel skriver de hele tida! Et kjent metadikt av Welhaven utsier nettopp dette:

*Hva ei med ord kan nevnes
i det rikeste sprog.
Det u-utsigelige
skal diktet røpe dog.*

Det er i dette paradokset dynamikken og kraften ligger. Det er umulig å se rett på sola uten å blendes. Så snur vi oss rundt og drikker lyset som siles gjennom løvverket. Det er tilstrekkelig. Gjentatte ganger vender Fosse tilbake til akkurat dette (Fra diktsamlingen *Auge i vind*):

*Havets bølger
fortel det
seier det
fortel det
Og det kan ikkje forteljast
Og det kan ikkje skjønnast*

Når Fosse likevel skriver, er det fordi ordene her får en **annen funksjon** enn i saksprosa. Ordene er bare pekere, markører som ber deg om å reise videre. Å være i rørsle, sier Fosse, og han fortsetter: "Det som betyr, bevegar seg." Og hver gang vi synes å være i havn eller mener å ha kommet hjem, blir vi kjærlig bedt om å reise videre. Å være i språket, leve med og gjennom ordene, er ikke det samme som å være forvillede turister i ingenmannsland. Nei, det er å være en pilgrim, på vei til et bedre land, på vei til innsikt. Her finnes en dyp språkskepsis, ja, men også språkforhåpning. Det finnes et mål, men der er vi ikke ennå. Det finnes en mening, men inntil da bare mange meninger. Den taushet som mystikerne snakker om er ikke det samme som modernitetens ringeakt for all tale om Gud, men en vis taushet. De vet hva de tier om. Det er vanskelig å finne ord for det vi elsker høyt.

Ordene mystikk og mysterier er avledet av det greske verbet *myein* som betyr å lukke øyne og munn. Det finnes ting vi bør tie om, og det finnes ting som tier - fordi det ikke har noe språk. Tausheten er en grunntone i all mystikk; det er paradoksalt, siden mange mystikere har skrevet mye. Stillhet, bønn og kontemplasjon er mystikkens mest subtile uttrykk. "Så togn er kanskje det beste ein kan omgi det ein djupast veit med", sier Fosse og fortsetter: "Kanskje er det også taust i seg sjølv, slik at det berre er som det usagde i det sagde. (...) Ein gjer truleg klokast i berre å la det vere, ubestemt, i skrifa."

Kjell Arnold Nyhus har skrevet boka *U Alminnelig - Jon Fosse og mystikken*. Den kan kjøpes fra Efrem Forlag, Bergen, www.efremforlag.no eller fra forfatteren, tel 97626042 eller nyhus-ka@online.no. Prisen er kr 149,-

Kald front mellom Irland og Vatikanet

Av Anne Helene Utgaard

Sorg og sinne

Irland fikk i juli sin tredje rapport om seksuelt misbruk av barn utført av prester og andre kirkelige ansatte. Den avslører nye overgrep og viser hvor dårlig flere kirkelige ledere har håndtert overgrepene helt fram til 2009.

Sorgen, skuffelsen og raseriet over de nye avsløringene i den såkalte Cloyne-rapporten toppet seg med den irske Taoiseach (statsminister) Kennys tale til det irske parlamentet i juli. Her raste han, ikke så mye mot kirken i Irland som mot Vatikanet som han mente hadde motarbeidet forsøkene på å få bukt med problemene. Han viste til at kirken i Irland i 1996 hadde utarbeidet retningslinjer for hvordan mistanke om overgrep skulle håndteres. Blant annet var det vedtatt på biskops-konferansen at alle mistanker om overgrep skulle meldes til politiet. Imidlertid kom det fra Kardinal Castrillón Hoyos som leder for kongregasjonen for prester i Vatikanet, i 1970 et skriv via nuntius til irske biskoper hvor han hevdet at retningslinjene ikke var bindende og at de kanskje var i strid med kirkeretten. Oppmuntret av dette brevet valgte bl.a. biskopen av Cloyne, John Magee, å ikke følge retningslinjene i sitt bispedømme. Mistanke om overgrep ble derfor ikke meldt til politiet selv om det var dette kirken i Irland hadde vedtatt at skulle skje. Magee har tilbrakt mange år i Vatikanet som sekretær for tre paver.

Da brevet fra Castrillón ble kjent i Irland, vekket det en ny bølge av avsky mot Vatikanet.

I sin tale til parlamentet sa Taoiseach at Vatikanet hadde respondert på vitnesbyrd om ydmykelse, skam og svik med formelle og legalistiske kirkerettslige betraktninger i stedet for med et lyttende hjerte, ydmykhet og medfølelse. Han mente at kirken først og fremst hadde søkt å ta vare på seg selv og sitt omdømme og at Vatikanet hadde avslørt seg selv som dysfunksjonelt, elitistisk og narsissistisk.

Taoiseach Kenny hevdet videre at kirken ved det omtalte brevet hadde forsøkt å intervenere i en fri demokratisk stat og hindre myndighetene i å gjøre sin plikt. Kenny fikk massiv støtte fra ulike hold i Irland for denne talen som mange oppfattet som et uttrykk for

Taoiseach Enda Kenny kritiserer Vatikanet

folkets raseri over en kirke som ikke maktet å forholde seg adekvat til problemene,

Både politikere og mannen i gata gikk sterkt ut mot kirken. Noen vil avskaffe de diplomatiske forbindelsene mellom Irland og Vatikanet, andre vil overføre alle landets private katolske skoler til foreldrene og noen vil frata kirken taushetsretten i skriftemålet.

Reaksjonen fra Vatikanet

Vatikanet reagerte med bestyrrelse på statsministerens tale. Nuntius ble øyeblikkelig kaldt hjem for konsultasjoner, noe som sees på som en skarp diplomatisk reaksjon. I september kom Vatikanets svar på statsministerens tale. Her uttrykkes på nytt sorg over det som har rammet mange barn og unge i Irland. Og det er overgriperne som er de skyldige. Det sies ikke noe om alle som har medvirket til å skjule overgrepene. Vatikanet påviser imidlertid at det aldri har intervenert i en demokratisk stats indre anliggender. Og det skyver en del av ansvaret for at mye har gått galt i Irland over på den irske stat som Vatikanet mener har vært alt for slapp med å motarbeide misbruket av barn.

Svaret ble oppfattet som fraskrivelse av ansvar, og det har ikke roet sinnene. "De brukte 25 sider på å si ingen ting", var en av kommentarene. Statsministeren har uttrykt at det ikke står noe i brevet som får ham til å tilbaketrekke noe av det han sa i Parlamentet. Ulike kommentatorer uttrykker at svaret er "mer av det samme", det vil si et distansert legalistisk dokument med referanser til kirkeretten som om den har noe med beskyttelse av barn å gjøre.

Irsk reaksjon

Etter at svaret kom fra Vatikanet, har regjeringen takket for det og gledet seg over at Vatikanet uttrykker sorg og sinne over det som har skjedd i Irland. Regjeringen holder imidlertid fast på at statsministeren tale var uttrykk for det irske folks fortvilelse og raseri

over den inadekvate måte Vatikanet har taklet problemene på. Man holder fast på at brevet fra nuntius i 1997 legitimerte holdningene til de biskoper og prester som ikke ville følge retningslinjene fra den irske kirken. Likevel håper men på et bedre samarbeid i fremtiden for å hindre at flere barn skal lide under overgrep fra kirkens folk.

Oppslutning om messen synker

Over hele landet meldes det om nedgang i messebesøk. Mens det på 1980-tallet var rundt 90 % oppslutning om søndagsmessen, er tallet nå sunket til mellom 30 og 40 %. I europeisk sammenheng er dette fortsatt et høyt tall, men det er en dramatisk nedgang for Irland. Et betydelig antall katolikker har konvertert til den anglikanske kirke, andre har forlatt kirken i raseri eller oppgitthet.

Tidligere problemer

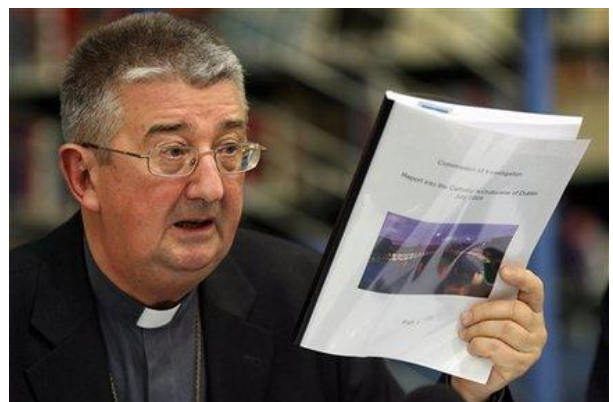
Kirkens stilling i Irland har vært svært sterk, men dette er ikke første gang det skurrer i forhold til Vatikanet. For 40 år siden, i begynnelsen av problemene med IRA i Nord-Irland, hadde Dublin og Vatikanet meget forskjellig syn på saken. Landets stabilitet sto på spill og den irske regjeringen tok avstand fra IRA og oppfordret andre til å gjøre det samme. Men Vatikanet ved sin nuntius i Dublin valgte å ha regelmessig kontakt med IRA.

I 1977 ble den irske ambassadør i Vatikanet innkalt på høyt nivå for å bli fortalt hvordan man forventet at Irland skulle forholde seg til IRAs sultestreik. Dette ble tatt meget ille opp i Dublin, og det førte til tøff ordbruk fra den irske Taoiseachs side. På 80-tallet valgte Vatikanet å sende en utsending til de sultestreikende i Long Kesh. Den samme John Magee som senere ble biskop i Cloyne, ble sendt dit og dette formidlet et inntrykk av at Vatikanet støttet IRA, noe både den irske og den engelske regjering fant lite hjelpsomt.

Noe senere arbeidet Taoiseach FitzGerald for en forståelse i Vatikanet for prevensjon, abort og skilsmisse i Irland, men til ingen nytte. Han ble særlig skuffet over at Vatikanet ikke en gang gikk med på å oppheve dekretet *Ne Temere* (1907) som påbød at barn i blandede ekteskap skulle oppdras i den katolske tro. Dette var særlig problematisk fordi slik tillatelse allerede var gitt i Tyskland. FitzGerald fikk også en advarsel fra Vatikanet om at dersom han ikke var forsiktig, ville han miste de katolske stemmene ved neste valg.

Håp

Det virker som det ligger en kime til håp i Vatikanets erkjennelse av det vonde som har hendt og i Taoiseachs ønske om samarbeid i tiden framover. Erkebiskop Diarmuid Martin av Dublin vil fortsatt spille en sentral rolle i det som skal skje videre, Hans holdning til overgrepssakene har vært forbilledlig helt siden overgrepssakene begynte å bli kjent og han nyter stor respekt blant folket. Han har valgt en annen vei og en annen tone enn Vatikanet. Han har personlig og med stor ydmykhet møtt dem som led overlast og han har delt deres sorg og sinne. Han har også igangsatt strukturelle forandringer i sitt bispedømme. Nå har han uttrykt håp om at Vatikanets svar, som han oppfatter som balansert, må bli forstått og at det ikke må bli brukt til å forlenge polemikken. Han og enkelte andre røster tar til orde for at nå er tiden inne for å søke forsoning. Det er viktig både for beskyttelse av barna og for det irske folk.

Erkebiskop Diarmuid Martin, Dublin

Hva med de andre?

Preken av fr. Arne Fjeld, 20. søndag i det alminnelige år. A,

Vi har den rette tro. Vi tilhører den sanne Kirke, som har bevart fylden av hva Kristus åpenbarte for oss. Vi vandrer på den rette vei. Men hva med de andre? Dette er et spørsmål, gammelt som Kirken selv. Lesningene i messen handler Om det.

Spørsmålet var naturlig for dem som først ble kjent med Israels Gud. For Israels Gud begynte jo med å gjøre seg kjent for et lite folk, ja, i starten var det bare en familie, Abraham og hans etterkommere. De holdt seg på god avstand fra nabofolkene og deres guder. Men hvordan skulle det gå med disse hedningene? Er Gud bare glad i Israel? Da Israel hadde hatt sin by, Jerusalem, i noen hundre år, følte de seg så trygge at de våget å stille spørsmålet: Hva med utlendingen som bor hos oss, kan han bringe offer for Gud i Herrens tempel? Og profeten svarte: Deres ofre skal mottas «... for mitt hus skal kalles et bønnens hus for ALLE FOLK.» Israel aksepterer mennesker som ikke er av Abrahams ætt, og erkjenner, at også de blir Guds barn, hvis de lærer ham å kjenne. Israels religion er i ferd med å bli En universell religion.

For Jesus var dette et helt konkret problem: Hvordan skulle han best bruke tiden han hadde på jorden? Han visste at han hadde et fornyet budskap, som etter hans påske skulle bli Evangeliet. En fornyet jødedom, hvor kjærligheten til medmennesket og til Gud kommer i høysetet, slik han uttrykker det i Bergprekenen. Og han må være kommet frem til, at det var mest hensiktsmessig bare å forkynne i Galilea, og så i Jerusalem og landet omkring. Til Samaria skulle han bare gå på gjennomreise, og kanaaneerne skulle han ikke gå til. Han ville få størst gjennomslagskraft ved å konsentrere seg om en liten egn. Men så kommer altså denne kanaaneiske kvinnen, og ber ham helbrede datteren: «Herre du Davids sønn, ha miskunn med meg. Min datter er så ille plaget av demoner». Jesus svarte henne ikke, men til disiplene sa han: «jeg er ikke sendt til andre enn til Israels bortkomne får» Men den

kanaaneiske kvinnen tryglet og ba - og da Herren så at hun var full av tro, at hun allerede trodde det han slet for å få Jerusalem til å tro, reddet han datteren fra sykdommen. Det var bare av praktiske grunner Jesus konsentrerte seg om landet omkring Jerusalem. Men når han møtte tilløp til tro, skjenket han sin frelse, uansett hvor folk kom fra.

Noen ti-år senere kjempet Paulus med det samme spørsmålet: Hvordan skal det gå med dem som ikke tror på Kristus? Og for Paulus ble jo spørsmålet: hvordan skal det gå med mitt eget folk? Paulus tilhørte selv det utvalgte folk og hadde gått i rabbiner-lære hos Gamaliel. Han hadde endog bekjempet dem som mente at Messias er kommet. Men på veien til Damaskus hørte han Jesus si: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» Og Paulus kom til tro, og ble hedningenes apostel.

Og så begynte spørsmålet å gnage i ham: Hva med mitt eget folk? Hva med dem som fortsatt forkaster Jesus som Messias? Og Paulus svar blir: Jødene har stadig sin plass og funksjon i Guds plan. Grunnen til at de forkaster Jesus, er at apostlene skal bli tvunget til å vende seg til de fremmede folkene. Fordi Israel forkastet Jesus, blir hedningene nå til det nye Guds folk. Men en dag, skal også Israel tro på Jesus Kristus. Gud vil gi sin miskunn til alle. Gud vil at alle mennesker skal bli frelst. Dette må da også bli vårt svar på spørsmålet: Hva med de andre? Gud vil nå dem alle med sin frelse.

Vatikan II erklærte, at selv om den katolske kirke har fylden av hva Kristus vil gi oss på jorden: gyldige vielser, og gyldige sakramenter, er ikke de andre Kirkene tomme. De andre kirkene, eller «kirkelige sammenslutninger» fører sine troende til Gud. Først og fremst fordi de har gyldig dåp, fordi de har bevart Guds ord, og fordi Den hellige Ånd bruker dem.

Jødene har sin oppgave, Gud har stadig sin plan for dem, sier Vatikan-konsilet. Og de såkalte «fremmede religioner», som ikke er mer fremmede enn at mange av de unge som døde på Utøya tilhørte dem, vurderer Vatikan-konsilet som menneskers svar på den lengselen Gud nedlegger i dem. Islam er også en VEI for dem som følger den.

Den gang Benedikt XVI var kardinal Ratzinger, var han ikke så begeistret for at pave Johannes Paul II hvert år samlet ledere for alle religioner - Dalai Lama, rabbinere og imamer og patriarker - til stille bønn i Assisi. De sitter og ber uten ord, til den ene og eneste Gud. Kardinal Ratzinger var redd dette ville bli lest som et signal om at det er likegyldig hva man tror om Gud. Siden har Benedikt, etter endel utspill fra hans hånd, som er blitt misforstått av media og av dem som får sin informasjon fra media, innsett at Johannes Pauls initiativ var verdifullt.

Pave Benedikt er ikke eldre enn at han fortsatt kan lære av sine feil. Så nå har HAN innkalt ledere for verdens religioner til stille bønn i Assisi på 27. oktober ...

Men denne vissheten om at «de andre» også er Guds venner, må ikke få oss til å tenke som post-modernismen: «ja, så er det jo likegyldig hva man tror». Den må tvert om inspirere oss til å være trofaste mot den sannheten vi selv har sett og den kjærligheten vi selv har mottatt. Og så gjøre «de andre» til gjenstand for vår kjærlighet. Og vi må gjøre som den kanaaneiske kvinnen i evangeliet: vi må trygle om Guds kjærlighet for oss selv og for «de andre» for at vi en gang alle skal få være sammen hos Gud i evighet. Amen.

Fr. Arne D. Fjeld OP

EN NY KIRKELÆRER

Pave Benedikt annonserte nylig at Johannes av Korset nå er blitt opphøyet til kirkelærer (*Doctor Communis Ecclesiae*). De forrige som ble utnevnt, var Teresa av Avila, Katarina av Siena og Therese av Lisieux. De var de første kvinnelige kirkelærere.

Johannes av Korset er den 34 kirkelæreren. Han var karmelittmunk og sammen med Teresa av Avila reformerte han ordenen og dannet en ny reformert (barføtt) karmelittorden. Han skrev en rekke bøker og hans hovedverk er tre dikt med kommentarer: *Sjelens mørke natt*, *Den åndelige salme* og *Kjærlighetens flamme*, samt *Bestigningen av Karmelberget* som er en kommentar til det første av diktene. De regnes som mesterverk i den spanske litteratur og den mystiske kristne tradisjon.

Tittelen *kirkelærer* gis til avdøde som framstår som forbilder for de troende. Kravet er at hele den kristne kirke drar nytte av deres virke. Tittelen gis sjelden, og kun personer som er kanonisert og saligkåret kan bli opphøyet til kirkelærer. Det er kun paven eller et økumenisk konsil som kan gi en slik tittel, men hittil har kun paver gjort det.

De første og opprinnelige kirkelærerne ble oppnevnt i 1298. Disse var Den hellige Ambrosius, Den hellige Augustin, Den hellige Hieronymus og pave Gregor I. Nå venter 18 helgener og salige på å bli utnevnt. Seks av dem er kvinner: Veronica Giuliani, Julian av Norwich, Birgitta av Sverige, Gertrude av Helfta, Hildegard av Bingen og Margaret Mary Alacoque.

Prester gjør opprør i Østerrike

Av Anne Helene Utgaard

Det østeriske presteinitiativ

Over 400 prester, det vil si rundt 10 % av prestene i Østerrike, har til nå skrevet under et opprop som oppmuntrer prester til ulydighet mot Roma på flere områder. Kardinal Christoph Schönborn i Wien, en av kirkens beste og klokeste ledere, har fått en formidabel utfordring.

De sakene prestene tar opp, er ikke nye. Tvert imot. Og prestenes frustrasjon handler nettopp om at til tross for at deres anliggende er kjent og delt av store deler av Guds folk rundt om i verden, så skjer det ingen ting i Vatikanet.

Presteinitiativet blir ledet av en av landets best kjente prester, Msgr Helmut Schüller, som blant annet har vært generalvikar i sitt stift og direktør for Caritas.

Prestene vil blant annet å gi kommunionen til mennesker som er skilt og gjengiftet og til troende fra andre kirkesamfunn. De vil heller ikke utestenge fra kommunionen mennesker som nekter å betale den obligatoriske kirkeskatten og som av den grunn er blitt ekskommunisert. De vil organisere Ordets gudstjenester i områder hvor det er få prester og la legfolk distribuere kommunionen. De vil videre at kompetente legfolk skal få adgang til å preke. Og de vil benytte enhver anledning til å uttrykke offentlig at kirken trenger å åpne opp for at kvinner og gifte menn kan bli prester. (Det finnes i dag over 700 gifte prester i Østerrike, og de fleste av dem ønsker fortsatt å fungere som prester.)

Alt dette er kjente ønsker om reformer og de er blitt målført mange ganger og på mange måter til Vatikanet. Men det er første gang de kommer fra medlemmer av kirkens hierarki. (Meningsmålinger har vist at over 80 % av prestene i landet er for frivillig sølibat.)

Tidligere reformforsøk

I 1995 ble nå avdøde kardinal Hans Groer beskyldt for et seksuelt overgrep mot en mindreårig. Biskopene ønsket en mest mulig transparent undersøkelse av saken, men Vatikanet sa nei. Daværende leder av biskopskonferansen, biskop Weber, uttrykte: Den transparens som biskopene ønsker, har ikke blitt oppnådd. Det ser ut til at vi må leve med denne mangelen. Den er blitt pålagt oss.

På denne tiden tok det østeriske Wir Sind Kirche (Vi er kirke) initiativ til et kirkelig referendum med krav om de samme reformer som prestene nå tar til orde for. 500 000 østeriske katolikker skrev under på oppropet. Det vakte bestyrtelse både i Roma og i Østerrike, og var en medvirkende årsak til at biskopene i 1995 samlet folk fra hele kirken, fra de mest konservative til de mest radikale, til et "toppmøte" for åpent å samtale om reformbehov i kirken. Og møtet ble avholdt i en samlet og fordragelig tone. Det ble avsluttet med en avstemning omkring viktige reformforslag. Biskopen fikk ikke stemme, men på spørsmålet om å gi adgang til at modne gifte menn kunne bli prester, svarte 75 % av deltakerne Ja. 70 % ville ha kvinnelige diakoner, 89 % ville gi lokalkirkene større innflytelse over bispeutnevnelser, 87 % ville kunne gi kommunionen til mennesker som var skilt og gjengiftet under noen forhold, og 75 % ville respektere menneskers rett til familieplanlegging ut fra deres samvittighet.

Schönborn, som lå på sykehus mens møtet pågikk, uttrykte at resultatet av møtet var meget positivt, og biskop Weber var lettet. Han hadde vært redd for at det skulle komme til splittelse i kirken. Men da han kom tilbake etter et besøk i Rom kort tid senere, framsto han som en knekket mann, og han søkte snart avskjed. Det eneste han var villig til å si, var: "Groer-saken er blitt tatt ut av våre hender av paven." Etter dette stilnet dialogen av. Bispekonferansen var delt og konservative krefter gikk hardt ut mot for eksempel å oppheve sølibatet. Biskoper som ønsket å fortsette dialogen, ble kraftig imøtegått av sine konservative kolleger, og folk flest trakk seg tilbake selv om de tidligere hadde deltatt entusiastisk i dialogen. Senere har i gjennomsnitt 35 000 katolikker per år meldt seg ut av kirken siden 1995. Det toppet seg med 87 000 utmeldinger i 2010.

Veien videre

Det har vært innledende samtaler mellom prestene i Presteinitiativet og Schönborn. Men de østeriske lederne av religiøse ordener (abbeder og proster) har gitt uttrykk for at saken nå er blitt for stor til at den kan løses av kardinal Schönborn og prestene alene. De mener tiden er inne for et nytt kirkelig "toppmøte" hvor man kan drøfte sakene som nå ligger på bordet og i fellesskap finne videre.

76 % av østerikerne støtter presteinitiativet, og det er kommet støtte fra alle kanter av verden. Spørsmålene som er reist, kommer ikke til å bli borte av seg selv.

Treenighetsrose", Skøyen kirke, Oslo

Du treenige kjærlighet,
vis oss din glede,
bær oss i din glede.
Bare du kan
for du bærer lidelsens merker.
Du er kjent i det dypeste
og i det ytterste.
Derfor rotfestes gleden i din trofasthet.

Derfor blomstrer rosen.
Derfor synger vi i ditt levende nærvær:
" Ære være Faderen og Sønnen og Den
Hellige Ånd
som var - er - og blir
En sann Gud
fra evighet og til evighet.

Tekst og glassmaleri av Veslemøy Stoltenberg

EN PILGRIMSRESA

Av Ritva Maria Jacobsson

Under maj 2011 fick jag förverkliga min dröm sedan många år: en vallfärd till platser där några av motståndarna mot nazismen hade levat, alla bruna av sin djupa kristna tro. Det var som ett slags pilgrim jag fick fara runt med tåg i Europa, under en resa som också omfattade möten med vänner och kulturupplevelser. Mitt första mål var lilla byn Sankt Radegund norr om Salzburg i Österrike.

Franz Jägerstätter föddes 1907 i Sankt Radegund, utom äktenskapet, och levde sina första tio år i armod, uppfostrades först av sin kärleksfulla och djupt troende mormor. Så gifte sig hans mor 1917 med bonden Heinrich Jägerstätter som också adopterade hennes son. Franz fick tillgång till böcker och tidskrifter. Han blev senare även arvinge till en ganska stor lantgård. Tre år arbetade han i Eisenerz (Steiermark) och köpte för pengarna en motorcykel – den första i byn. Hans ungdomsliv skildras ibland som vilt, men genom sitt äktenskap 1936 med den djupt fromma Franziska Schwaninger kom hans tro att fördjupas. De två gjorde sin bröllopsresa till Rom. Jägerstätter blev sakristan i bykyrkan och även en lekmannamedlem av franciskanorden. Sedan sin barndom läste han mycket, litteratur av olika slag och framför allt Bibeln. Från första början blev han en övertygad motståndare till Hitler och till nazismen. Han var den ende i sin by som röstade mot Österrikes *Anschluss* till det tyska nazistiska riket år 1938, men han gjorde ändå en militär utbildningstjänst ett halvår i början av kriget, dock besluten att vägra senare krigstjänst.

När han på nytt blev inkallad som soldat den 23. februari 1943, hade han emellertid kommit fram till den övertygelse som kom att kosta honom livet: han vägrade krigstjänst. Han var egentligen inte radikalpacifist, men han förstod att detta krig inte handlade om att försvara sitt fosterland. Det var ett erövrarkrig för att breda ut den nazistiska ondskan över hela världen. Han och hans hustru var fullt medvetna om konsekvenserna. Prästen i församlingen och många andra försökte få honom att ändra sitt beslut. Det fanns nu tre små döttrar i familjen – för deras skulle borde han inte låta principerna styra. Den enda som stod vid hans sida var hustrun Franziska. De var två bedjande människor och deras gemensamma beslut var byggt på en djup övertygelse. Jägerstätter blev häktad och förd till fängelset i

Tegel/Berlin, varifrån han kunde skriva till sin hustru och till sina närmaste – denna brevväxling finns bevarad och numera utgiven. Den 9 augusti 1943 blev Franz Jägerstätter såsom landsförrädare halshuggen i fängelset i Berlin-Tegel, 36 år gammal.

Långt senare började man intressera sig för Jägerstätters öde, inte minst i USA, speciellt genom Gordon Zahns bok *In solitary witness* (1964), och nu existerar flera böcker om honom. En av påven Johannes Paulus II:s många saligförklaringar resulterade i ceremonin i Linz domkyrka, 26 oktober 2007, då Österrike fick en ny officiell martyr.

Jag hade skrivit till kyrkoherden, som gav anvisningar om hur jag skulle ta mig till Sankt Radegund. Jag fick också veta att mässa firades tisdagar, torsdagar och söndagar i kyrkan. Så den 9 maj for jag med lokaltåg från Salzburg till Trimmelkam – men där fanns ingen buss som jag hade trott och ingen som visste något. Efter en hel del diskuterande med öldrickande herrar på det enda ställe där det fanns människor lyckades man hitta adress till ett Gasthaus i Sankt Radegund och även en kvinna som kunde köra mig dit med taxi. Inte så lätt att förstå dialekten – men vänliga och hjälpsamma var de här öldrickarna verkligen.

Sankt Radegund är en blomstrande jordbruksby med ungefär samma slags natur som i Mellansverige, med få invånare men med massor av lantbruksmaskiner. Lukten av kodynga var intensiv – det kunde ha varit Sverige om inte de ganska stora husen hade en annan form och om man bortsåg från den vita alpkedjan fjärran i söder. Redan på kvällen när jag kom såg jag en liten skylt: "Jägerstätterhaus". Och så gick jag till kyrkan. Mot kyrkmuren fanns graven; Jägerstätters aska hade samlats av ordenssystrar i Berlin och sänts 1946 i en urna till Franziska.

Familjen Habls Gasthaus var stort och fint och trevligt – hur kan det finnas sådana ställen överallt på landet i Österrike och Tyskland? Nästa morgon gick jag längs vägen till det ganska stora Jägerstätterhaus, byggt 1840, stod där först och bara såg. En kvinna i min ålder kom fram och frågade om jag ville gå in – det var Rosalia, den äldsta dottern, född 1937, ansvarig för det som nu blivit ett Gedenkstätte, minnesplats. Hon låste upp och jag kunde i timmar gå runt och bara se och läsa. Där fanns det stora köket, sovrum och annat, precis så som de varit på den tid makarna Jägerstätter levde där. Dessutom hade man inrett flera rum som minnesplats med en mängd fotografier och dokument, framför allt från de sista åren, med rättegångshandlingar och citat från Jägerstätters brev och anteckningar.

Kristus är, när vi ser honom i hans helhet, inte bara långfredagens nedbrutna tjänargestalt utan också påskmorgonens segrare över döden.

Att älska sin fiende är inte karaktärslös svaghet utan hjältemodig själsstyrka, det är att efterfölja den gudomliga förebilden. Jesu förebild visar att också ett fullt dagsverke ändå ger tid för att möta Gud i bönen.

Jag satt där länge och begrundade, och så kom en kvinna och började prata med mig. Hon berättade att man brukade samlas regelbundet nere i köket för bön och meditation.

När jag till slut efter flera timmar gick ut, stod en yngre kvinna och hängde tvätt: Rosalias svärdotter. Jag gick över fälten genom ett praktiskt taget tomt landskap, humlesurr och fågelsång och massor av blommor – och så kedjan av snötäckta alper längst bort i söder.

Mässan skulle börja klockan fyra. Kyrkogården var bland det vackraste jag sett, med järnsmideskors, alla individuellt utformade, litet som i Dalarna. Kyrkan är liten, invigd 1422, med en lökkupol som överallt i Bayern och Österrike. Två målade glasfönster har stora bilder av de två viktigaste av kyrkans äldsta martyrer, båda diakoner: protomartyren Stefanus, som vi känner från Apostlagärningarna, och Laurentius, bränd levande i Rom 268. Här hade alltså Franz Jägerstätter förberett gudstjänsterna och även varit ministrant – hans spetsornamenterade talar hade jag ju sett i hans hem. Han hade varje dag sett det första som fångar blicken när man kommer in i kyrkan, de martyrer som var hans förebilder och förebudjare

Vi var sju personer som firade mässan. Rosalia kom in tillsammans med en mycket gammal dam och de satt på den första

bänken. Kyrkoherden hälsade mig välkommen. Överallt i Österrike sjunger man, även om det är en enkel vardagsmessa med få deltagare.

Jag hade inte bara fått fira mässan i Franz Jägerstätters kyrka där han dagligen hade tagit emot kommunionen utan också fått göra det tillsammans med Franziska, född 1913 – för det var hon, änkan efter Franz, som var den gamla damen på första bänk. Hon böjde knä under konsekrationen, och efter mässan stod hon en stund vid graven. Hon är vacker, mycket blek, händerna var kalla, men hon har ett varmt leende.

Efteråt satt vi på bänken utanför kyrkan, kyrkoherden, Rosalia, Franziska och jag. Jag fick senare höra att Franziska Jägerstätter hade fått utstå kritik och förtal från somliga grannar men fått en viss upprättelse från Österrikes president och från påven genom saligförklaringen. Men inte ens den tystade kritiken. På Internet fann jag ett långt inlägg med bl a följande passage:

Som katolsk kristen avvisar jag Jägerstätters saligförklaring. Samtidigt betygar jag min respekt och min högaktning för våra soldater. Äras den som äras bör. Då låter vi oss inte avledas vare sig av tidsandan eller av de förljugna vänsteranhängarna eller av dev vänsteranstuckna ämbetskyrkan. Äras den som äras bör. Våra soldater i andra världskriget tillkommer äran.

Men för mig fortsatte äventyret. Kyrkoherden och jag började tala. Han föreslog att jag skulle följa med till en majandakt i ett litet kapell i Tarsdorf, den större byn där han också är församlingspräst. Det var bara kvinnor, som själva hade utformat andakten och även läste och sjöng – temat var *Maria im Alltag*, Maria i vardagen. Prästen var

själv en tyst deltagare. Därefter fanns i församlingssalen intill kyrkan en liten måltid med olika goda smörgåsar och annat som de också hade ordnat, och jag fick berätta litet om katolska kyrkan i Sverige.

Men framför allt var de långa samtalen med kyrkoherden så underbara – han gick över till att säga du utan några krusiduller. Vi talade om Jesus i våra liv. Plötsligt frågade han mig vad jag anser om kvinnliga präster. Jag sade förstås att jag hoppas att kvinnor skall kunna prästvigas i vår katolska kyrka – men kanske inte nu, det skulle kunna åstadkomma en massa splittring. Jag frågade vad han tyckte. *Sofort*, svarade han – vi borde ha kvinnor som präster genast. Jag frågade honom om han som katolsk präst vore ensam med denna åsikt. Inte alls, sade han, många präster i min generation tycker som jag. Men de unga prästerna är ofta traditionella. Han menade att det finns autentiska kallelser och autentiska Jesusupplevelser hos kvinnor. Han berättade att Sabina, dottern till hans sakristan har en sådan kallelse.

Nästa morgon träffade jag Sabina, som är sjuksköterska, gift, med tre barn, och som arbetar med mentalt handikappade människor, "ett underbart yrke" sade hon. Hon hade rödfärgat spretigt hår och diverse ringar i öronen och log så härligt med en stor bred glad mun. Denna kvinna syftade kyrkoherden på när han talade om autentiska prästkallelser – nu var hon hans kommunionutdelare och även ansvarig för olika andakter.

Prästen som nu hade blivit min vän (och vilkens cykel har 21 växlar – behövs i det backiga landskapet, sade han) far varje sommar till Flöhe i Schweiz och bor hos Bruder Klaus-bröder där. Han körde mig till Oberndorf, där kompositören Gruber skapade Stilla natt; det fanns ett litet minneskapell. Men framför allt kom vi åt att tala så mycket.

En vithårig, jovialisk, litet rund man, både ödmjuk, kan inga språk utöver tyska, och samtidigt med en enkel styrka och en alldeles naturlig fromhet, inte det minsta klerikal utan mänsklig, en själsfrände av ett slag man nästan aldrig möter. Jag undrar hur mycket närheten till Franz Jägerstätter har betytt för att forma honom: En bonde, med en yrkesmässig självklarhet, en djup fromhet som inte alls stod i motsats till den värld han levde i, egentligen en väldigt traditionell katolicism, med Jesu Hjärtafirande, med fromma bilder, med ett böneliv som var både format efter kyrkans krav och djupt personligt. Med denna bakgrund tog Jägerstätter det avgörande och modiga steg som ytterst få i det stora tyska riket vågade. Och jag tror att denna utstrålning påverkar dem som lever i hans närhet och finner hans och sin egen väg i Kristi efterföljd.

Till slut bad kyrkoherden att få välsigna mig, alldeles innan jag steg upp på tåget i Oberndorf: ett litet kors på pannan, och så bad han mig att välsigna honom på samma sätt.

Så fann jag en enhet, ett sammanhang i mitt kristna liv. Den katolska traditionen innebär två tusen års avlagringar av människors Kristusförståelse i sitt vardagsliv, inte bara katedraler och gregoriansk musik. I mitten finns Jesus Kristus, levande, grunden som allt bygger på. Där finns en frihet, att tolka, och att leva i den närheten och den utstrålningen. Det som skapats av kristna under alla år innehåller så mycket av goda gester, av skönhet i enkla böner och naiva sånger, av djup gemenskap i de många olika vägarna till efterföljelse. Det finns ingen motsättning mellan detta fromhetsliv och det intellektuella arbetet att söka förstå hur kyrkan fungerar teologiskt och politiskt och inte sällan förtryckande. Vi kan också reagera och protestera, i Kristi efterföljd, tillsammans med hans martyrer och helgon.

Ritva Maria Jacobsson

Ikke en anden, men en anderledes kirke

Av Kaare Rübner Jørgensen

I Israel findes der to talemåder: *hozer be tshuva* og *hozer be she'ela*. Den første betyder "at gå tilbage til svaret" og bruges om en person, der begynder at leve religiøst, mens den anden, der betyder "at gå tilbage til spørgsmålet", anvendes om en, der bliver sekulær, dvs. holder op med at overholde de religiøse forskrifter (kosher- og shabbatreglerne m.v.).

Da jeg var ung, søgte jeg svarene og blev i en alder af 18 optaget i den katolske kirke. Det var en anden og fremmed verden, der da åbnede sig for mig – en international verden, som på den tid, hvor fjernsynet endnu var i sin barndom og masseturismen ikke sat ind for alvor, var ukendt for de fleste i det meget indadvendte og provinsielle Morten Korch-Danmark. Det var en horisontudvidelse af dimensioner, husker jeg. Var jeg ikke dengang blevet katolik, var jeg aldrig blevet den, jeg er i dag. Så jeg har virkelig meget at takke kirken og dens præster for.

Senere kom andre horisontudvidelser. I 1964 blev jeg student (klassisk-sproglig selvfølkelig) og gik i gang med at læse historie på Københavns Universitet. Året efter deltog jeg sammen med halvtreds andre unge fra hele verden i et sommerkursus på L'Université de Paix, som var blevet oprettet af den belgiske Nobel- og Sonningpristager p. Dominique Pire OP. Jeg lærte dér, at fred ikke er kanonernes tavshed, men at åbne sit hjerte for dem, der er anderledes i et medmenneskelig dialog – noget min farmor i den lille sønderjyske provinsby egentlig allerede havde lært mig som barn. Under mine studier blev jeg sekulær, for jeg begyndte at interessere mig mere for spørgsmålene end for svarene. Ikke sådan at forstå, at jeg ikke ønskede svar på mine spørgsmål, men jeg lærte, at svarene afhænger af de spørgsmål, vi stiller. Og at de igen er afhængige af spørgerens sociale og kulturelle miljø. Det er derfor vi historikere siger, at fortiden ændrer sig, når en ny generation ser på den. Ingen forskning uden en forsker, ingen teologi uden en teolog og ingen bibellæsning uden en læser. Derfor er *the human factor* så vigtig for forståelsen af udviklingen af vore teologiske og kirkelige begreber. Rejser og ophold i udlandet, herunder især i Israel og

Latinamerika, har givet flere horisontudvidelser, og den sidste oplevede jeg, da min datter, der er antropolog og ph.d.-studerende ved Warwick University i Storbritannien, giftede sig med en israelsk-amerikansk jøde, hvis mor er fra Chicago, og hvis far er født i Bagdad. Så nu er det ikke længere *Christmas*, men *Hanumas* eller *Christmakkah* vi holder. Men gør det så meget? Juleevangeliet er jo, hvor smuk det end kan forekomme os, ren fiktion. Og jøden Yesuah er med garanti ikke født den 25. december. Når jeg kan sige det så sikkert, skyldes det, at datoen er fastsat efter den julianske kalender og ikke efter den gregorianske, vi bruger i dag.

60'erne var nybruddets og de mentale forandrings årti: Andet Vatikanerconcil, JFK og Bobby, The Beatles' nyskabende musik, Vietnamkrig, ungdomsoprør, månelanding, p-pille. Senere kom fredsbevægelserne, oliekrisen, kvindefrigørelsen, computeren og internettet samt globaliseringen. Næsten alle min ungdoms katolske bekendte forlod dengang kirken. Det burde jeg måske også have gjort, for også jeg havde problemer med kirkens moralforskrifter. Men jeg valgte at blive som kritisk katolik. Det at sætte spørgsmålstegn ved den traditionelle lære og tale Roma midt imod var dog på ingen måde populært, for det var udtryk for at ville tænke selv, og det har aldrig været en katolsk dyd. *Pray, pay and obey* er alt, hvad kirkens ledere kræver af os. Den amerikanske skuespiller Susan Sarandon beretter, at da hun gik i første klasse, fortalte den nonne, de havde i religion, dem, at kun et ægteskab indgået i en katolsk kirke var et sandt og ægte ægteskab. Og at det fik hende til at række hånden i vejret og spørge, om Josefs og Marias ægteskab så ikke var et rigtigt ægteskab? Der var kun ét svar på et så utidigt spørgsmål: en tur uden for døren!

Jeg har ofte følt mig blive sat uden for døren. "Hold op med at kalde dig selv katolik," skrev en arrig betonkatolik til mig for et år siden. "Meld dig ind i Folkekirken," opfordrede en anden, der også gerne ville af med mig. Men det har jeg nu ikke tænkt mig. 50 år er lang tid, og selv om jeg ikke altid har været lige aktiv som katolik, er det nu engang min kirke. Det har noget at gøre med identitet, samhörighed og tradition. Kirken er nu heller ikke længere den monolit, den var engang. I dag findes der flere retninger inden for katolicismen, for flere og flere katolikker er som jeg gået tilbage til spørgsmålet og begyndt at sætte troen, der i sidste ende

bygger på Jesu ord i evangelierne, i relation til de udfordringer, vi hver for sig møder i vor hverdag. Det fremgår af bl.a. Kerry Kennedy's bog *Being Catholic Now* fra 2008. Som mange af dem, der udtaler sig i hendes bog, kan heller ikke jeg holde kæft og bare følge trop, men må reagere, når jeg ser, at der er noget galt i vor kirke, og når jeg oplever, at paven, hans biskopper og præster fortæller os noget, som jeg med min historiske og teologiske viden ved, er om ikke direkte usandt, så i det mindste en sandhed med store modifikationer. Det er en forpligtelse, man har som akademisk uddannet katolik, vil jeg mene.

Vor nuværende pave er nyplatoniker og stærkt præget af Augustins negative menneske-syn. I hans optik er relativismen det onde dyr i åbenbaringen og sekulariseringen dets vanskabte barn. Han kommer dog ikke langt med denne sin kritik, for alle forskningsresultater er nu engang relative. Sekulariseringen er desuden kommet for at blive. Det er jo den, der har bragt os derhen, hvor vi teknologisk og naturvidenskabeligt befinder os i dag. Det moderne menneske har foretaget et paradigmeskifte og erstattet fortidens mytisk-religiøse tilværelsesforståelse med en, der bygger på naturvidenskabelig rationalitet og viden. Tro og overtro spiller derfor en mindre rolle, og for de fleste i den vestlige verden overhovedet ingen, når vi skal forklare, hvad der sker omkring os. Det være alt fra naturkatastrofer, flyulykker og krigshandlinger til personlige tragedier som dødsfald i familien, skilsmisse og barnløshed. For mig at se er den store udfordring at forene fortidens tro med nutidens videnskabelige erkendelser. Personligt har jeg svært ved at forbinde dem, og jeg ville ønske, at vor kirkes ledere ville komme med nogle fornuftige og plausible løsninger, vi kunne forholde os til. Man kan ikke, som den nye katolske katekismus gør, hævde, at syndefaldet er en historisk begivenhed, som fandt sted engang i menneskehedens tidlige historie. Var det neandertalsmanden og kvinden, den talende slange fik til at spise af æblet? Eller skal vi endnu længere tilbage? Hvorfor ikke erkende, at slanger ikke kan tale, og at beretningen om syndefaldet er en myte, skabt for at forklare, hvorfor mennesker undertiden kan være nogle satans ondskabsfulde bæster?

Tro er for mig noget personligt. Jeg erkender blankt, at jeg ikke har købt den fulde katolske pakke, for der er trossætninger, jeg har mere end svært ved at tro på. At Jomfru Maria skulle have været jomfru efter Jesu fødsel, er en af dem. Pavens infallibilitet en

anden. Den første strider mod min biologiske, den anden mod min historiske viden. Jeg betragter heller ikke Bibelen som Guds ord, for med den viden, jeg har om de bibelske bøgers tilblivelse og overlevering, vil jeg sige, at den i høj grad er et menneskeværk. Tror man mig ikke, så læs fødselsberetningerne hos Matthæus og Lucas eller passionsberetningerne i de fire evangelier. Min kristendom er en à la carte- eller cafeteria-katolicisme. Det skammer jeg mig ikke over at indrømme, for jeg ved, at det var Paulus' og kirkefædrenes også. Det samme var de middelalderlige teologers og Luthers. Alle overså de det, som ikke kunne indpasses i deres kram. Og at det også gælder paverne, viser det brev, der i 2004 blev udsendt "om mænds og kvinders samarbejde i kirken og verden", for heri er bevidst udeladt enhver henvisning til de misogyne bibeludsagn, der tidligere blev anvendt som argumenter for at umyndiggøre kvinder. Så der er egentlig ikke noget suspikt eller odiøst ved en cafeteria-kristendom. Hvis den vel at mærke har videnskabelig begrundelse. Christi budskab er, som Hans Küng har sagt, nok eviggyldigt, men statisk er det ikke.

For mig er kristendommen en glad og positiv religion. Og det gælder også dens katolske variant. Det er et ja til livet i al dets mangfoldighed og en taknemmelig glæde over at leve. At tilværelsen skulle være en jammerdal og lidelse noget eftertragtellesværdigt, har jeg aldrig forstået. Særlig spirituel er jeg ikke, så derfor er mysticisme mig fremmed, og at meditere over Christi fem sår eller Jesu lidelse og død på korset betragter jeg som spild af tid. Min tilgang til kristendommen er akademisk, byggende som den er på den videnskabelige litteratur, jeg har læst om Jesus, jødedom og tidlig kristendom. Samtidig er min kristendomsopfattelse dog også meget *down-to-earth* og meget menneskelig. Som Erasmus af Rotterdam mener jeg, at det ikke er, hvad vi siger, men hvad vi gør, ikke hvad vi bekender, men hvordan vi handler, der viser, at vi er kristne mennesker.

Budet om næstekærlighed er for mig det vigtigste bud i loven. Det er et krævende bud, for det drejer sig ikke så meget om at hjælpe sine allernærmeste. Det er for nemt, og det var ikke det, Jesus mente med fortællingen om den barmhjertige samaritan. Nej, det handler om at respektere, hjælpe og tage sig af de mennesker, man møder på sin hverdagsvej gennem livet. Og det vel at mærke på deres præmisser, ikke på ens egne. Mennesker som

vi er, kommer vi alle til kort her, men det er altså det, Jesus kræver af os. Så vi må hellere se at få strammet os an. Vi er ikke, som Luther påstod, viljesløse marionetdukker i et skuespil, iscenesat af Gud. Jeg siger som hans katolske modstandere, at det er Gud, der lader sit lys skinne ind gennem vinduet og vækker os om morgenen, men os selv, der bestemmer, om vi vil stå op eller vende os om på den anden side og sove videre. Så vi kan godt blive bedre, hvis vi vil. Det bliver vi i øvrigt også nødt til, hvis vi vil undgå, at det 21. århundrede skal blive mere blodigt og konfliktfyldt end det 20. For det er der ifølge den forhenværende tyske Bundeskansler Helmut Schmidt stor risiko for.

Jeg indrømmer gerne, at jeg ikke tror på kirken. Når jeg fremsiger trosbekendelsen, er det ikke for at erklære, at jeg tror, dvs. har tillid til kirken som institution, men at jeg tror, at kirken er én, og at den er hellig, apostolisk og universel. For sådan kan ordene ifølge de gamle teologer også tolkes. En schweizisk jesuit gjorde mig engang opmærksom på, at Augustins berømte diktum *extra ecclesiam nulla salus* (uden for kirken ingen frelse) logisk kunne vendes om til *ubi salus, ibi ecclesia*, altså hvor frelsen er, dér er kirken. Da ingen ved, om der skulle være frelse uden for den katolske kirke, bør det vel gøre os ydmyge og mindre afvisende over for andre trosretninger og religioner.

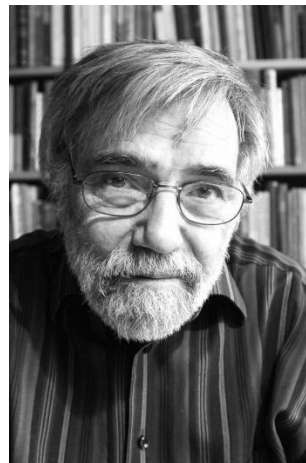
La chiesa sono io (kirken det er mig), hævdes pave Pius IX at skulle have sagt. Det er nok en skrøne, men illustrerer alligevel det kirkesyn, der fandtes i den katolske kirke før Det andet Vatikanerkoncil i 60'erne. Konkiliet ændrede imidlertid dette og definerede kirken som værende det troende folk i sin totalitet, men at drage konsekvensen heraf har kirkelederne ikke villet eller turdet. De er stadig besjælet af en vi-alene-vide-holdning og vil fortsat herske over lægfolket. Men den går ikke længere. I dag er lægfolk langt bedre uddannet end tidligere og ofte mere vidende end mangan en præst eller biskop. Man kan ikke længere diktere og pålægge mennesker et tankesæt og en adfærd uden virkelig gode og gyldige argumenter, som vor afdøde biskop Suhr sagde i et interview i 1993. Det forstod Paul VI ikke, og det synes heller ikke hans efterfølgere at have forstået. Derfor har vi siden den ulyksalige encyklika *Humanae vitae* i 1968, der forbød brugen af prævention, oplevet en accelererende autoritetskrise i vor kirke.

Situationen er i dag fortvivlende. Men det skyldes ikke kun, at der er præster og ordensfolk, som har misbrugt børn og unge

seksuelt. Det er galt nok og kan selvfølgelig på ingen måde accepteres. Nej, det virkelige problem er, at biskopper overalt på kloden efter ordre fra Vatikanet har holdt deres viden om de misbrugende præster for sig selv. Det at hensynet til kirkeinstitutionens ære og anseelse for dem har været vigtigere end omsorgen for de mennesker, de er sat til at betjene, er dog blot endnu et argument for at kræve grundlæggende reformer i kirken. Mange har opgivet håbet herom og har forladt kirken for at tilslutte sig et andet kirkesamfund. Stod jeg alene med mine synspunkter, ville jeg nok også være gået min vej for *in alieno foro* at kæmpe for alt, hvad jeg har kært. Men alene – det ved jeg, at jeg ikke er. Vi er mange reformkatolikker i Danmark, og der er millioner af dem i udlandet. Så forlod jeg kirken, ville jeg føle, at jeg svigtede dem i deres kamp for en anderledes kirke – for en kirke, hvor præster, biskopper, kardinaler og pave ikke er herskere, men tjenere, hvis vigtigste opgave det er at hjælpe mennesker og byde alle velkommen i kirkens fællesskab uden at kræve, at de efterlader deres bagage udenfor. Kort sagt: når jeg bliver i kirken, er det i solidaritet med dem, der ønsker kirken tilbage til folket, med dem, som er fattige og nødlidende, og med dem, som er kommet i klemme i kirkens arkaiske og rigide regeldiktatur. Samt selvfølgelig i troen på, at vi en dag får en kirke med et mere menneskeligt ansigt. En kærlighedens kirke – ikke kun i ord, men også i handling.

Kaare Rübner Jørgensen
mag.art. i historie, pensioneret lektor og historisk forfatter,
formand for VEOK og medlem af Réseau européen: droits
et libertés dans les églises

Artikkelen er publiceret i boka:
(*Alligevel katolik*, red. af Gunnar Martin Nielsen,
Hovedland 2011, side 63-73, gjengitt med tillatelse fra
forlaget.)

RETURADRESSE:
Også vi er Kirken, c/o Utgaard,
Hallagerbakken 92 b, 1256 Oslo

Om legfolket:

Neste år er det 50 år siden Det annet vatikankonsil åpnet. Her er et sitat fra et av dokumentene fra konsilet:

Som enhver annen kristen har legmannen rett til rikelig å motta Kirkens åndelige goder av de geistlige, især Guds ord og sakramentenes hjelp **6**. Han skal legge frem for dem sine behov og ønsker med den frihet og tillit som sømmer seg for Guds barn og brødre i Kristus. Alt etter sine kunnskaper, sin kompetanse og sine kvalifikasjoner har legfolket anledning til, ja, noen ganger plikt til å gjøre sin mening kjent i alt som angår Kirkens beste **7**. Passer det slik, kan dette med fordel gjøres gjennom institusjoner som er blitt til i Kirken med dette formål for øye, og alltid med sannferdighet, styrke og klokskap, med respekt for og kjærlighet til dem som i kraft av sitt embede representerer Kristus.

Lumen Gentium 38

Sees på seminar
12.
november!

Åpent for alle, så
ta gjerne med en
venn!

www-ogsavierkirken.no

Nyhetsbrevets adresse: red@ogsavierkirken.no